

היום נלמד בעזרת ה':

## בבא קמא דף עד

(בעמוד הקודם)

רבא אמר: עדים שהעידו על אדם שהרג, ולאחר מכן באו שני עדים 'והכחישו' את העדים הראשונים דהיינו הם העידו להיפך שהאדם לא הרג. ולאחר מכן באו עדים 'והזימו' את העדים הראשונים דהיינו הם העידו שהעדים הללו היו בכלל במקום אחר באותו הזמן - העדים הראשונים נהרגים. החידוש הוא שאנו לא אומרים שמכיון שהעדים הראשונים כבר הוכחשו, העדות שלהם נפסלה וממילא כבר אי אפשר אחר כך להזים אותם, כי 'הכחשה היא תחילת הזמה'.

רבא הביא ראייה מברייטא: שניים מעידים שהאדון סימא אם עין עבדו ולאחר מכן הפיל את שינו, 'שהרי הרב אומר כן' - כלומר נוח לו לאדון שיעידו כן, ולאחר מכן נמצאו זוממין - עליהם לשלם דמי עין לעבד.

רבא מבאר: מדובר שהיו כאן שלוש כיתות עדים. העדות הראשונה העידה שהאדון קודם הפיל את שינו ואחר כך סימא את עינו. ואם כן הוא חייב לשלם לעבד את דמי העין, כי כשהוא סימא את עינו הוא כבר יצא לחופשי. < לאחר מכן באו שני עדים והכחישו את הראשונים והעידו להיפך: קודם הוא סימא את עינו ואחר כך הוא הפיל את שינו, ואם כן הוא חייב לשלם לעבד דמי שן. ולכן האדון מרוצה מהעדות של הכת השניה כי אז הוא יצטרך לשלם לעבד פחות. < ולאחר מכן באה כת שלישית של עדים והזימה את הכת השניה (האמצעית). ולכן הכת השניה צריכה לשלם לעבד דמי עין, כי הם העידו שהאדון קודם כל סימא את עינו, ואם כן הם רצו להפסיד לעבד את דמי העין.

ונמצא שהכת השניה היתה בתחילה מוכחשת על ידי הכת הראשונה, ובכל אופן לאחר מכן היא מוזמת! מוכח שהכחשה היא תחילת הזמה.

**אמר אבוי:** אבוי דוחה את הראייה של רבא מהברייטא. מדובר רק בכת אחת שהוזמה. הכת הראשונה אמרה: קודם הוא סימא את עינו ואחר כך הוא הפיל את שינו, ואם כן האדון חייב לשלם לעבד דמי שן. ולאחר מכן באו שני עדים והזימו את העדות הראשונה ואמרו עמנו הייתם באותו זמן, ובנוסף הם העידו הפוך מהכת

הראשונה: כלומר הם העידו שביום אחר האדון קודם כל הפיל את שינו של העבד ולאחר מכן סימא את עינו, ואם כן הוא חייב לו דמי עין.

ולכן הכת שוהזמה לא חייבת לשלם לאדון את דמי העבד, משום שבכל מקרה העבד יוצא לחירות, אלא הם חייבים לשלם לעבד דמי עין - שאת זה רצו להפסיד לו כשהעידו שקודם הוא סימא את עינו שאז הוא ישלם לו רק שן.

**ממאי? מדסיפא במיפך והזמה:** אב"י מביא ראייה לדבריו. מכך שהסיפא של הברייתא בהכרח מדברת על שתי כיתי עדים שהשניה הזימה והפכה את העדות, אם כן גם הרישא מדברת באותו אופן.

**דקתני סיפא:** בסיפא כתוב: שנים מעידים שהאדון קודם הפיל את שינו ולאחר מכן סימא את עינו, 'שהרי העבד אומר כן' - כלומר נוח לו לעבד שיעידו כן, ולאחר מכן נמצאו זוממין - עליהם לשלם דמי עין לאדון.

**היכי דמי:** איך מדובר? אם הכת השניה לא מודה כלל שהאדון חבל בעבד שלו, אלא היא רק מזימה את הכת הראשונה - אם כן היה על הכת הראשונה לשלם לאדון את כל דמי העבד, כי את זה רצו להפסיד ממנו (שהרי על פי עדותם היה עליו לשחרר אותו). אלא פשיטא שהם מודים שהאדון חבל בעבדו, אלא שהם הפכו את העדות והעידו שקודם הוא סימא את עינו ואחר כך הפיל את שינו, ובנוסף הם גם הזימו את הכת הראשונה. ולכן הכת הראשונה לא הפסידה לאדון את העבד, כי בכל מקרה היה עליו לשחרר אותו. אמנם בכך שהיא העידה שקודם הפיל את שינו, היא רצתה לחייב את האדון לשלם לעבד דמי עין, ולכן את זה עליה לשלם לאדון.

כאן אי אפשר לומר שמדובר בשלושה כיתי עדים וכמו שביאר רבא ברישא. כי אם היתה כת ראשונה שהעידה שקודם סימא את עינו ואחר כך הפיל את שינו. ולאחר מכן העידה הכת השניה להיפך שקודם הפיל את שינו ואחר כך סימא את עינו (ונמצא שהיא מוכחשת מהעדות הראשונה). ואחר כך באה כת שלישית והזימה את הכת השניה. כאן הכת השניה פטורה, משום שישנו כלל 'אין עדים זוממים מתחייבים עד שיגמר הדין על פיהם'. ומכיון שעוד לפני שבאה הכת השלישית שהזימה אותם, יש הכחשה בין הכת הראשונה לכת השניה: האם האדון חייב לשלם לעבד דמי עין או דמי שן - בית דין יחייבו את האדון רק דמי שן המועטים, כמו הכת הראשונה, כי בזה הוא בודאי חייב. ומכיון שבית דין לא פוסקים דין כמו הכת השניה אין לה דין הזמה. אלא בהכרח שהיו כאן רק שתי כיתי עדים וכנ"ל.

**והיכי דמי? אי דקא מאחרי וכו':** אב"י ממשיך ומבאר: איך מדובר? אם הכת הראשונה העידה שהאדון קודם הפיל את שינו ביום ראשון, והכת השניה העידה שהאדון קודם סימא את עינו למחרת ביום שני - עדיין הכת הראשונה צריכה לשלם לאדון את כל דמי העבד. כי בשעה שהם העידו לא היה על האדון לשחרר את העבד, אלא רק על פי עדותם. אלא בהכרח מדובר שהכת הראשונה העידה שהמעשה קרה ביום שני, והכת הראשונה העידה שהמעשה קרה להיפך וגם ביום קודם לכן דהיינו ביום ראשון. ולכן בשעה שהעידה הכת הראשונה, כבר היה חייב האדון לשחרר את העבד, וכל מה שהכת הראשונה באה לחייב אותו זה רק על דמי העין.

**ואי דלא עמד בדין:** אב"י ממשיך: ואם מדובר שהעבד לא העמיד את האדון בדין קודם שבאה הכת הראשונה להעיד - הם חייבים לשלם לאדון את כל העבד. משום שהדין שעבד יוצא לחירות בשן ועין זהו 'קנס', והדין הוא 'מודה בקנס פטור'. ולכן יכל האדון לבוא לבית דין ולהודות שהוא חבל בעבד, ואז העבד לא היה יוצא לחירות. ובכך שהם באו והעידו על כך בבית דין, הם מפסידים לאדון את דמי העבד, ואם כן כשהם נמצאו זוממין היה עליהם לשלם לו את כל העבד.

אלא בהכרח מדובר שהעבד כבר תבע את האדון בבית דין שישחרר אותו, והביא עדים על כך, ובית דין פסקו שעל האדון לשחרר את העבד ולשלם לו. והאדון ברח. ולאחר מכן תבע העבד שוב את האדון, והביא את הכת הראשונה שהעידה שקודם הפיל את שינו ולאחר מכן סימא את עינו. ולאחר מכן באה הכת השניה והזימה את העדים הללו וגם העידה הפוך שקודם סימא את עינו - הכת הראשונה חייבת לשלם לאדון את דמי העין שרצו לחייב אותו לשלם לעבד, אבל לא את דמי העבד, כי בכל מקרה כבר נפסק שעל האדון לשחרר אותו.

**קושיא: אמר ליה רב אחא וכו':** רבא למד את שיטתו מהרישא. כי הוא למד שמדובר בשלוש כיתי עדים: הראשונה העידה שקודם הפיל את שינו ואחר כך סימא את עינו, השניה העידה שקודם סימא את עינו ואחר כך הפיל את שינו, והשלישית הזימה את השניה. ומשכך יש כאן הכחשה של הכת השניה (כי העדים הראשונים מכחישים את העדות הזו בכך שהם מעידים להיפך) ואחר כך הזמה שלה. ומכאן ש'הכחשה תחילת הזמה'.

אבל הרי האמת שלא הכת השניה היא זו שהוכחשה, אלא הכת הראשונה הוכחשה! משום שמכיון שהכת הראשונה מעידה לחייב את האדון בדמי עין, והכת השניה מעידה לחייב אותו בדמי שן - בית דין פוסקים כמו הכת השניה, משום שיש כאן עדות מול עדות ומוציאים ממנו את הממון המועט ( כי בזה כולם מודים שהוא חייב). ואם כן יוצא שהעדויות הראשונה היא המוכחשת.

ואם כן אין ראיה 'שהכחשה תחילת הזמה'. כי באמת במקרה ששניים יעידו שהאדם הרג את הנפש, ושניים אחרים יעידו שהוא לא הרג, ולאחר מכן יוזמו הראשונים, מכיון שהראשונים כבר הוכחו - כי בית דין הולכים אחר העדות השניה ולא הורגים אותו - ממילא הם גם לא יוזמו ולא יהרגו!

תירוצו: אמר ליה: רבא באמת לא למד את הדין הזה מהרישא אלא מהסיפא. רבא סובר שמכיון שהרישא מדברת בשלוש כיתות, בהכרח שגם הסיפא מדברת בשלוש כיתות. ואמנם אי אפשר לומר שהיתה כת נוספת קודמת לכת הראשונה - כי כמו שביאר אב"י בכזה מקרה לא היתה הכת האמצעית מוזמת, כי בית דין לא היו פוסקים את הדין על פיה ואין עדים זוממים מתחייבים עד שיגמר הדין על פיהם' וכנ"ל.

אלא מדובר בסיפא במקרה כזה: באה כת ראשונה והעידה: קודם הוא הפיל את שינו ואחר כך סימא את עינו, ובית דין פסקו את הדין על פיהם. ולאחר מכן באה כת שניה והעידה להיפך: קודם סימא את עינו ואחר כך הפיל את שינו. ועכשיו הכת השניה הכחישה את הראשונה, כי הראשונה רוצה לחייב אותו דמי עין והכת השניה רק דמי שן, ואם כן בית דין כבר לא יחייבו אותו דמי עין אלא רק דמי שן כמו הכת השניה. ולאחר מכן באה כת שלישית והזימה את הכת הראשונה - הכת הראשונה חייבת לשלם לאדון את דמי העין שרצו לחייב אותו לשלם לעבד.

ואם תעלה עלך דעתך ש'הכחשה לאו תחילת הזמה' קשה: מדוע הכת הראשונה מוזמת והרי היא כבר הוכחשה? אלא בהכרח ש'הכחשה תחילת הזמה' היא.

ואב"י אמר לך: אב"י עונה: בשלמא ברישא מובן מדוע לדעת רבא חייבים להעמיד בשלוש כיתות. כי כתוב 'שהרי הרב אומר כן', ורבא הקשה לעיל: אם הברייתא מדברת רק בשתי כיתות והראשונה העידה שהאדון סימא עינו והפיל שינו - האם יתכן שהאדון מרוצה מעדות כזו שתגרום לו לשחרר את עבדו? אלא בהכרח שהיתה כת נוספת קודם לכן שכבר העידה שהרב חבל בעבדו והוא חייב לשחררו (רק שהיא

העידה להיפך שקודם האדון הפיל את שינו ואם כן הוא חייב לעבד דמי עין, ולכן האדון מרוצה מהעדות של הכת השניה שאומרת שקודם הוא סימא לו את העין שאז האדון חייב לו רק דמי שן).

אבל בסיפא - מה ההכרח להעמיד בשלוש כיתות עדים? וכי בגלל שכתוב 'שהרי העבד אומר כן?' - הרי העבד נוח לו בכל מה שיגידו העיקר שהוא יצא לחירות..

[אמנם אביי עצמו סובר שגם ברישא מדובר בשתי כיתי עדים, כי מהסיפא לומדים לרישא. אלא אביי בא לומר שאפילו לרבא אמנם ברישא יש לו סיבה לומר שמדובר בשלוש כיתות עדים, אך לא בסיפא. תוס'. ואין לומר שלדעת רבא מהרישא לומדים לסיפא שגם בה מדובר בשלוש כיתות. כי קשה לומר שהברייתא נקטה את הכת הראשונה והאחרונה ודילגה על האמצעית. אמנם ברישא אין קושיא שמוסיפים כת קודם לכן כי הברייתא התחילה מהכת השניה ואילך. תוס' ר"פ].

**קושיא על כך שכאשר האדון חובל בעבד בשני איברים - העבד יוצא לחרות באחד, והאדון משלם לו על השני:**

**מתקיף לה רבי זירא:** אולי בכל מקרה העבד רק יוצא לחירות, אבל האדון לא משלם לו כלום? דהיינו אם הוא חבל בו גם שן וגם עין, הוא יוצא בשניהם לחירות אבל לא מקבל כלום?

**תירוץ: אמר אביי:** על כך נאמר "וְכִי יִכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עֶבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחָתָהּ, לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ. **תַּחַת עֵינוֹ:** וְאִם שֵׁן עֶבְדּוֹ אוֹ שֵׁן אֲמָתוֹ יִפֹּל, לְחַפְּשֵׁי יִשְׁלַחְנוּ. **תַּחַת שְׁנוֹ:**" המילים 'תחת עינו' ו'תחת שינו' מיותרות ללמד שתחת העין בלבד או תחת השן בלבד הוא יוצא לחירות. ולכן אם האדון גם סימא את עינו וגם הפיל את שינו, באבר הראשון הוא יוצא לחירות ועל האבר השני הוא חייב לשלם לו.

**ראייה ממשתנתו ש'הכחשה תחילת הזמה':**

**אמר רב אידי בר אבין:** מהמשנה שלנו יש ראייה ש'הכחשה תחילת הזמה'. במשנה נאמר 'גגב על פי שנים וטבח ומכר על פיהם, ונמצאו זוממין - משלמין לו את הכל'. לכאורה מדובר שביום ראשון הם העידו על הגניבה, וביום שני הם העידו על הטביחה, וביום שלישי הם הוזמו על הגניבה, וביום רביעי הם הוזמו על הטביחה. מכיון שביום שלישי הם כבר הוזמו על הגניבה, ממילא הם גם הוכחשו על הטביחה, כי אם אין גניבה אין טביחה. ובכל אופן ביום רביעי כשהם הוזמו על הטביחה הם

חייבים לשלם על הטביחה. מוכח שהכחשה תחילת הזמה, כי אחרת לא היו חייבים לשלם על הטביחה.

(הרחבת הביאור: ביום שלישי, אפילו שעדיין לא הוזמו על הטביחה - שלא באו עדים והעידו עמנו הייתם באותו זמן שאתם מעידים, בכל אופן מכיון שהוזמו על הגניבה מתברר שלא היתה גניבה, ואם כן זו הכחשה לעדות שלהם - כלומר יש כאן עדות סותרת לעדות שלהם).

דחיה: אמרי: מדובר באופן שקודם כל הם הוזמו ביום שלישי על הטביחה, ולאחר מכן הוזמו ביום רביעי על הגניבה. ולכן כאשר הם הוזמו על הטביחה לא היתה כאן כלל הכחשה על העדות הזו. ואז הם התחייבו בשלושה תשלומים, וביום רביעי כשהוזמו על הגניבה הם התחייבו גם בתשלומי כפל - סה"כ חמישה.

#### מחלוקת דומה למחלוקת של אב"י ורבא:

**ובפלוגתא:** באותה המחלוקת של אב"י ורבא האם 'הכחשה היא תחילת הזמה' או לא, נחלקו גם רבי יוחנן ורבי אליעזר. דהיינו במקרה שעדים העידו על אדם שהרג, ובאה עדות אחרת והכחישה את דבריהם שהוא לא הרג, ולאחר מכן הוזמו הראשונים - האם הורגים אותם או לא. אם הכחשה היא תחילת הזמה - הם נהרגים, ואם לא - לא.

**תסתיים:** נוכיח שרבי אליעזר הוא זה שאמר שאין נהרגים. כי רבי אליעזר אמר שעדים שהעידו על אדם שהרג את הנפש ובאו עדים אחרים והכחישו אותם - העדים הראשונים מקבלים מלקות (שעברו על לאו של עדות שקר). עכשיו, אם רבי אליעזר סובר ש'הכחשה תחילת הזמה' הרי הלאו הזה 'ניתן לאזהרת מיתת בית דין', כלומר אם הם יעברו על הלאו ויעידו שקר ויזימו אותם - בית דין יהרגו אותם. והדין הוא שלא שניתן לעונש מיתת בית דין לא לוקין עליו, כי המיתת בית דין היא כבר העונש על הלאו ולא צריך לתת לו עונש אחר. אלא בהכרח שרבי אליעזר סובר שגם אם יזימו אותם הם לא נהרגים, ולכן הם לוקין על הלאו.

קושיא: לוקין? תרי ותרי ניהו: מדוע כשהוכחו העדים הם לוקין, והרי יש כאן שניים מול שניים: שנים אומרים שהוא הרג ושניים אומרים שהוא לא הרג, ומה ראית לסמוך עלך האחרונים ולא על הראשונים? (אמנם לגבי הזמה התורה חידשה שסומכים על האחרונים, אבל לא בהכחשה).

**תירוץ:** אמר אביו: מדובר שלפתע בא 'ההרוג' (האדם שהעידו עליו שהוא נהרג) ברגליו לפנינו.. והתברר שהראשונים העידו שקר.

**משנה: גנב ע"פ שנים וכו':** שני עדים העידו שגנב ועד אחד העיד שטבח ומכר, או שני עדים העידו שגנב והודה בעצמו שטבח ומכר, משלם כפל לפי שיש עדים על הגניבה, אבל פטור מד' וה' לפי שרק עד אחד העיד על כך או משום שהוא הודה ומודה בקנס פטור.

**גנב וטבח בשבת, גנב וטבח לע"ז:** פטור על הטביחה לפי שהוא חייב מיתה.

**גנב משל אביו:** גנב שור או שה משל אביו, ומת אביו, ואח"כ טבח ומכר את השור או השה, פטור מד' וה' לפי שגם לו יש חלק בשור ושה לאחר מיתת אביו, שהרי הוא יורש את אביו יחד עם שאר האחים, ונמצא שלא טבח את כולו באיסור שהרי גם לו בעצמו יש חלק בשור או השה.

**גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר:** פטור מד' וה' לפי שהוא טבח ומכר את של ההקדש ולא של הבעלים.

**ר"ש אומר קדשים שחייב באחריות:** מי שגנב בהמה שהבעלים חייב באחריותה, דהיינו בהמה שהקדישה הבעלים לקרבן בלשון 'הרי עלי עולה' שאז הבעלים חייב באחריות הקרבן, שאם הוא יאבד הוא יתחייב להפריש קרבן אחר, אם גנב ולאחר מכן טבח או מכר אותה, חייב הגנב לשלם ד' וה'.

**שאין חייב באחריותם:** אבל מי שגנב בהמה שהבעלים אינו חייב באחריותה, דהיינו בהמה שהבעלים הקדישוהו בלשון 'הרי זן עולה' שאם היא נאבדה הם פטורים מלהביא קרבן אחר, אם גנב ולאחר מכן טבח ומכר אותה "

**נמרא: קושיא: על פי עד אחד פשיטא:** מדוע המשנה אמרה לנו ש'טבח ומכר על פי עד אחד' פטור מד' וה' והרי זהו דבר פשוט שעד אחד אינו יכול לחייבו. (אמנם בדין של 'על פי עצמו' יש חידוש, שמודה בקנס פטור).

**תירוץ: אמרי:** המשנה באה לחדש לנו שכשם שאם בא עד אחד והעיד שטבח ומכר (שאינו יכול לחייבו), ואח"כ הגיע עד אחד נוסף הדין שהוא מצטרף עם העד הקודם ואנו מחייבים אותו ד' וה', כך אם הגנב הודה שטבח ומכר שכעת הוא 'מודה בקנס' ופטור, אבל אם אח"כ באו עדים והעידו שטבח ומכר חייב בד' וה', וזה שלא כדברי רב הונא אמר רב שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור.

**איתיביה רב חסדא לרב הונא, מעשה** ברבן גמליאל שסימא את עינו של 'טבי' עבדו, והיה רבן גמליאל שמח שמחה גדולה על שהוציאו לחירות, לפי שטבי היה עבד כשר ורבן גמליאל היה מתאווה לשחררו, אלא שהיה אסור לו לשחררו לפי שהמשחרר עבדו עובר על עשה של "לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ", וכעת שסימא את עינו שמח שיצא לחירות.

**אמר לו** רבי יהושע **אין בדבריך כלום**: כלומר טבי לא יצא לחירות על סמך דבריך שסימאת את עינו, לפי שאין לך עדים שסימאת את עינו, אלא אתה אומר זאת, והדין הוא שמודה בקנס פטור, וכיון שאתה כבר הודית בזה הרי שאתה פטור מהקנס שעבדך יצא לחירות (= הדין שעבד יוצא לחירות מחמת שרבו סימא את עינו הוא קנס), ונמצא שטבי נשאר עבד ולא יצא לחירות. ע"כ המעשה.

#### רב חסדא מסיים את הקושיא:

**הא יש לו עדים**: משמע שאם יבואו עדים ויעידו שר"ג סימא את עינו הוא יצא לחירות למרות שר"ג כבר הודה בזה, א"כ מוכח שמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, וזה שלא כדברי רב הונא אמר רב.

**תירוצו: א"ל**: ענה רב הונא לרב חסדא - ר"ג לא הודה בפני בית דין ולכן אין זה נחשב להודאה, וא"כ אין כאן את הדין של 'מודה בקנס', ולכן אם היו באים עדים היה חייב וטבי היה יוצא לחירות.

**קושיא: והא ר' יהושע אב בית דין הוה**: והרי ר"ג הודה בפני רבי יהושע שהיה אב בית דין, וא"כ מדוע זה לא נחשב שהודה בפני בית דין?

**תירוצו: שלא בבית דין הוה**: ר"ג הודה בפניו בשוק ולא במקום ישיבת בית הדין, ולכן אין זה נחשב להודאה.

**והתניא**: והרי למדנו בברייתא (אחרת) שרבי יהושע אמר לו 'אין בדבריך כלום, שכבר הודית', ומשמע שאפילו אם יבואו עדים לאחר מכן פטור. ונמצא לכאורה ששתי הברייתות חולקות, הברייתא הראשונה שאמרה שרבי יהושע אמר לו 'אין בדבריך כלום, שכבר אין לך עדים' סוברת שמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, ולכן הטעם הוא מפני שאין עדים אבל אם יבואו אח"כ עדים חייב למרות שכבר הודה, והברייתא השניה שאומרת שרבי יהושע אמר לו 'אין בדבריך כלום, שכבר הודית' סוברת שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור (כדברי רב הונא אמר רב).

דחייה: לא: באמת שתי הברייטות סוברות שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, אלא שהברייטא הראשונה שאמרה שרבי יהושע אמר לו 'אין בדברך כלום, שכבר אין לך עדים' סוברת שר"ג הודה בפני רבי יהושע מחוץ לבית דין, ולכן הטעם הוא רק מפני ש'אין לך עדים' אבל אם אח"כ יבואו עדים חייב לשחררו, והברייטא השניה שאומרת שרבי יהושע אמר לו 'אין בדברך כלום, שכבר הודית' סוברת שהוא הודה בבית דין, ולכן גם אם יבואו אח"כ עדים כבר אי אפשר לחייבו, שהרי מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור.